

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“
ФАКУЛТЕТ „СПОРТ“

КАТЕДРА „ТЕЖКА АТЛЕТИКА, БОКС, ФЕХТОВКА И СПОРТ ЗА ВСИЧКИ“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд на тема:

**„МЕТОДИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА СИГУРНОСТТА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА
МАСОВИ СПОРТНИ МЕРОПРИЯТИЯ“**

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“

Научен ръководител: доц. д-р Сашо Йорданов

Автор: Димо Симеонов Дунков

Официални рецензенти:

София, 2025

Дисертационният труд е структуриран в увод, четири глави, заключение, списък с използвана литература и приложения. Съдържа необходимите графики, фигури и таблици, които подпомагат анализа и онагледяват резултатите от изследването..

Публичната защита ще се състои на 21.01.2026 г. от 15.30 часа в зала А3 на НСА „Васил Левски“.

Увод

Сигурността при масови спортни мероприятия е един от най-значимите аспекти при тяхната организация и провеждане. В съвременния спорт, който се превръща в глобален социален и икономически феномен, различни рискове – тероризъм, хулиганство, криминални инциденти, киберзаплахи – могат да застрашат не само състезателите и публиката, но и репутацията на спорта. В България и по света увеличаващият се брой спортни събития изисква непрекъснато адаптиране на мерките за безопасност към новите предизвикателства. Авторът, черпейки опит и като бивш професионален футболист, си поставя за цел да анализира ефективността на съществуващите методи за сигурност и възможностите за тяхното усъвършенстване в спорта. Настоящата дисертация е насочена именно към тази проблематика – чрез детайлно проучване на добрите международни практики (FIFA, UEFA, МОК и др.), анализ на националните и международните регулации, емпирично изследване и разработване на нови практически подходи за повишаване на сигурността. *Дисертационният труд е изложен на общо 125 страници, структурирани в увод, четири глави, заключение, списък с литература (около 80 източника) и приложения. Текстът включва 6 фигури и 9 таблици, илюстриращи резултатите.*

Цел и задачи на изследването

Цел на изследването: Да се разработят и научно обосноват практически методи за подобряване на сигурността при провеждането на масови спортни мероприятия, с акцент върху футболни срещи. Това включва идентифициране на основните рискове, анализ на съществуващите слабости в организационната среда и предлагане на цялостен модел от мерки, базиран на международния опит и българските условия.

Основни изследователски задачи: За постигане на така формулираната цел дисертацията изпълнява следните задачи:

- **Анализ на нормативната уредба:** Изследване на международната и националната правна рамка относно сигурността при масови спортни мероприятия, особено Законът за опазване на обществения ред при спортни мероприятия и свързаните подзаконови актове. Целта е да се оцени доколко действащите регулации отговарят на съвременните предизвикателства в спорта.
- **Оценка на рисковете и заплахите:** Идентифициране и класификация на основните рискови фактори – футболно хулиганство, организационни пропуски, терористични заплахи, киберрискове и др. – и оценка кои от тях имат най-голямо въздействие върху сигурността.

- **Проучване на добри практики и модели:** Събиране и анализ на ефективни мерки за сигурност, използвани в други страни и от международни спортни организации. Целта е да се открият работещи решения, които биха могли да се адаптират към българската действителност.
- **Анализ на текущото състояние в България:** Емпирична оценка на прилаганите мерки за сигурност на национално ниво чрез събиране на данни “от първа ръка” – анкетни проучвания сред участници и зрители, интервюта с експерти, анализ на инциденти. Тази задача има за цел да разкрие реалната ефективност на системата и нагласите на заинтересованите страни.
- **SWOT-анализ на системата:** Стратегически анализ на силните и слабите страни на съществуващата система за сигурност, както и възможностите и заплахите (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), които я влияят. Този анализ служи като основа за формулиране на обосновани изводи и препоръки.
- **Формулиране на мерки и препоръки:** Разработване на конкретни предложения за повишаване на сигурността на масови спортни събития. Това включва методически насоки, организационни мерки и стратегически подходи, съобразени с нуждите на футболната практика в България.

Обект, предмет и обхват на изследването

Обект на изследване са масовите спортни мероприятия, разглеждани през призмата на сигурността, обществения ред и управлението на риска, с фокус върху футболните срещи. Вниманието е насочено към професионални, аматьорски и детско-юношески футболни състезания с присъствие на значителна публика. Футболният мач е избран като типичен пример за високорисково мероприятие поради своята популярност и емоционален заряд, изискващи специфични мерки за сигурност.

Предмет на изследване са методите и средствата за подобряване на сигурността при футболни мероприятия – нормативна и институционална рамка, организационни модели, технически системи, тактически подходи, взаимодействие между полиция, охрана, организатори и фенове. Особено внимание се отделя на предотвратяването на футболното хулиганство, управлението на тълпите, действията при инциденти и внедряването на добри международни практики в местен контекст.

Обхват на изследването: Географски изследването обхваща както международния опит (политики на FIFA, UEFA, Съвета на Европа, ЕС), така и националната ситуация в България – законодателство, институционални механизми и специфични предизвикателства като хулиганството, остарялата инфраструктура, недостига на обучен

персонал. По отношение на времевия обхват, анализирани са актуални данни и практики към периода 2015–2025 г., когато в страната се наблюдават и опити за реформи в сферата. Институционално, разгледани са ключовите участници в системата за сигурност: държавни органи (МВР, ММС, местна власт), футболни клубове, охранителни фирми, фен организации. Изследването акцентира върху необходимостта от ефективна координация между тези страни, в съответствие с интегрирания подход, възприет в международните стандарти.

Методология на изследването

При разработването на дисертацията е използван **интегриран изследователски подход**, съчетаващ качествени и количествени методи, с цел осигуряване на достоверна и многопластова основа за изводи. В методологично отношение изследването преминава през няколко етапа: теоретичен обзор, събиране на емпирични данни, анализ и синтез на резултатите. Основните използвани методи и източници на данни са:

- **Анализ на литература и документи:** Извършен е систематичен преглед на научни публикации, нормативни документи и международни стандарти, регламентиращи безопасността на спортните събития. Анализирани са ключови концепции (управление на риска, превенция), както и документи като Конвенцията от Сен Дени (2016) и изискванията на UEFA за сигурност. Това формира теоретичната рамка на изследването.
- **Полево наблюдение:** Проведени са преки наблюдения по време на реални футболни срещи – както високорискови дербита от професионалната лига, така и аматьорски и юношески мачове. Наблюдението е следвало предварително разработен протокол, оценяващ контрола на достъпа, поведението на стюардите и охраната, реакциите при рискови ситуации и наличие на технически средства. Този метод позволява отчитане на практики, които често остават извън официалните доклади.
- **Анкетно проучване:** Проведено е анонимно анкетно допитване сред различни групи участници – зрители (футболни фенове), служители по сигурността, организатори и експерти. Анкетата обхваща 91 респонденти и е насочена към оценка на възприятията за сигурността, ефективността на прилаганите мерки, честотата на инцидентите, както и идентифициране на пропуски в системата. Събраните количествени данни дават емпирична основа за статистически анализ на ключови аспекти от сигурността.

- **Интервюта с експерти:** Проведени са полуструктурирани интервюта с общо 6 експерти – представители на полицията, охранителни фирми, футболни клубове и фен-организации, пряко ангажирани в осигуряването на реда на футболни мероприятия. Интервютата предоставят задълбочена качествена информация за реалното функциониране на системата за сигурност, разкривайки основни проблеми, добри практики и потенциални насоки за подобрене.
- **SWOT-анализ:** На базата на всички събрани данни е изготвен SWOT-анализ на системата за сигурност при футболни събития. Чрез него се обобщават силните и слабите страни на текущите практики, както и външните възможности и заплахи пред системата. Този стратегически инструмент интегрира теоретичните и емпиричните находки и насочва вниманието към ключови области за подобрене.
- **Статистически методи:** Количествените данни от анкетите и наблюденията са обработени с описателна статистика и сравнителни тестове. Извършени са t-тестове (например за сравнение на оценките за сигурност на професионални vs. аматорски мачове), χ^2 -тестове за връзка между променливи, както и анализ на надеждността на скалите (Cronbach's Alpha). Резултатите са визуализирани чрез графики и таблици, което улеснява интерпретацията.

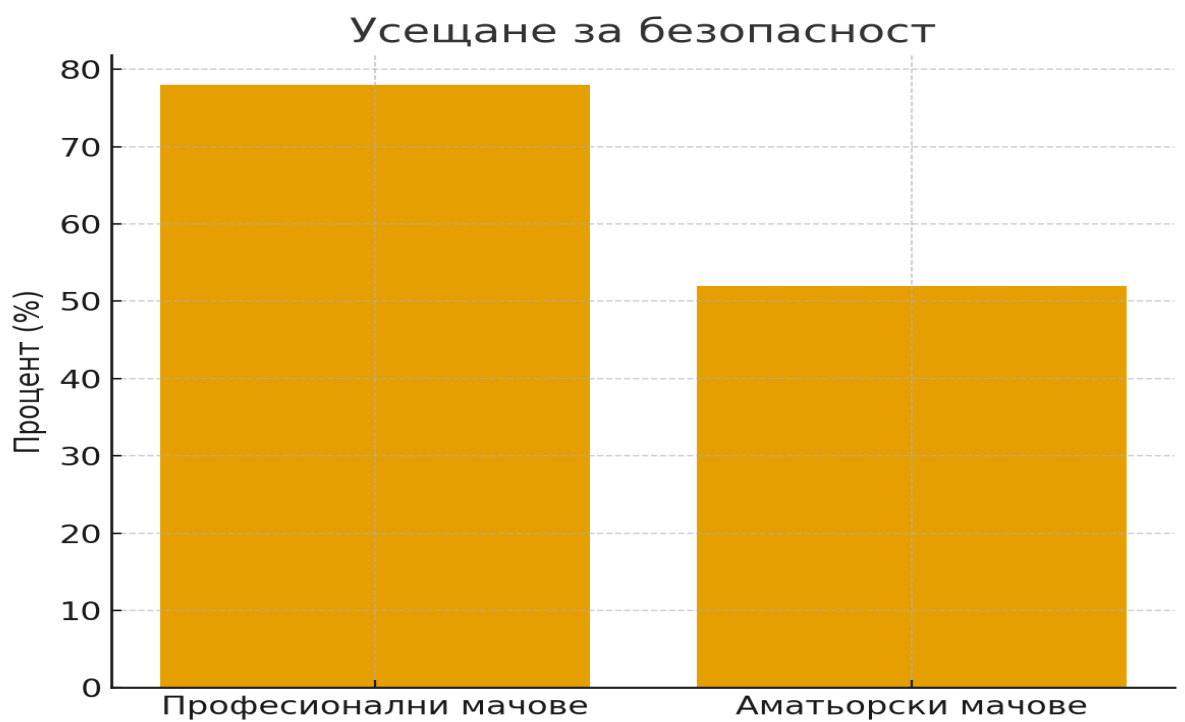
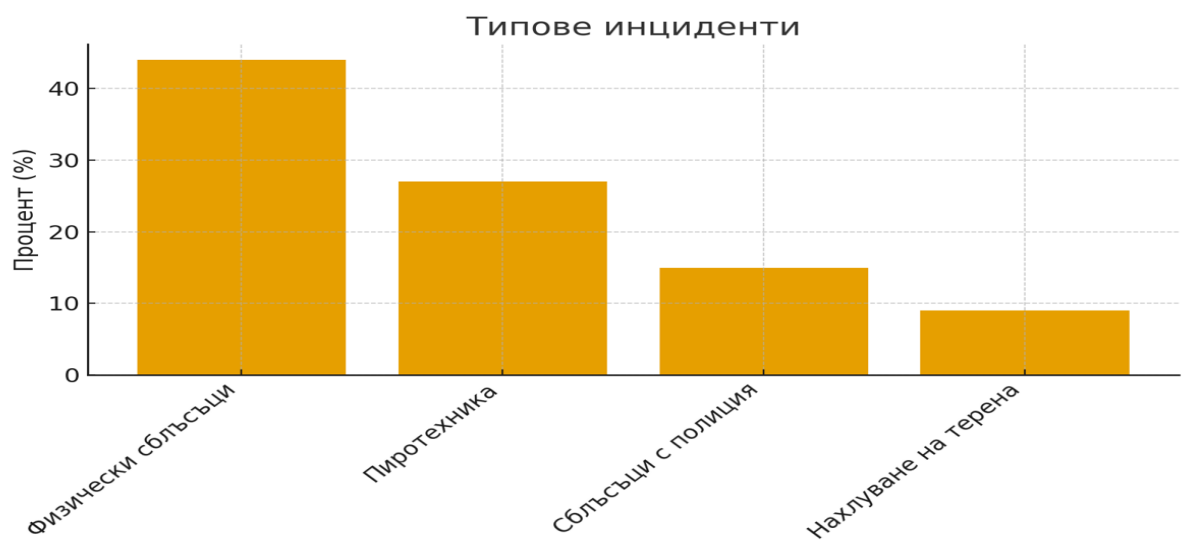
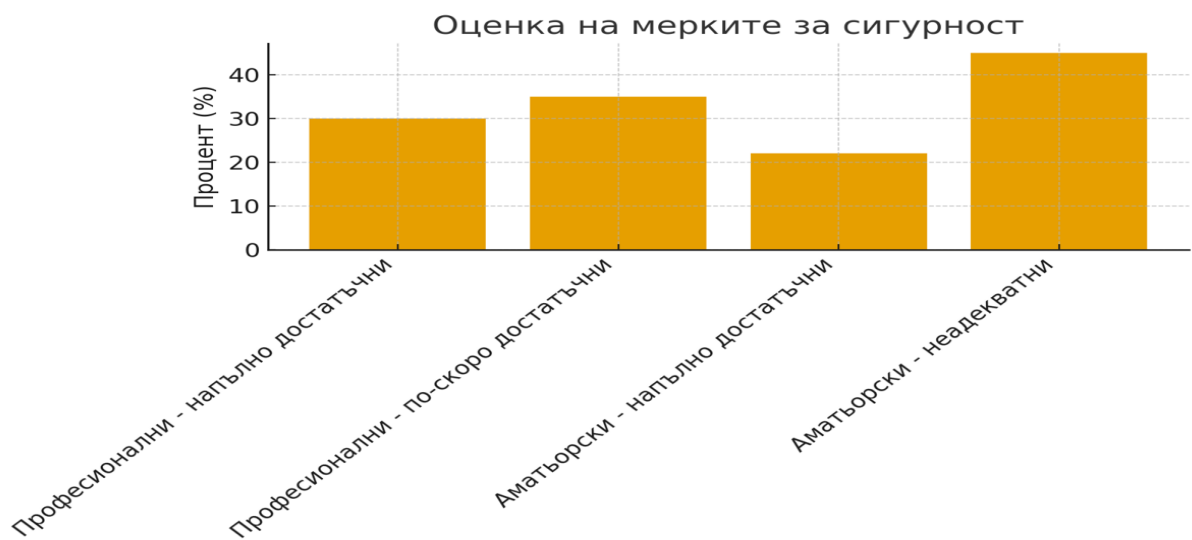
Комбинирането на разнообразни методи (триангулация) повишава надеждността и валидността на изводите – едни и същи явления са потвърдени от различни източници. По този начин изследването стъпва на солидна емпирична основа, която подкрепя формулирането на практически приложими препоръки за подобряване на сигурността. Организационно, работата е протекла на етапи – от планиране и теоретична подготовка, през събиране на данни, до анализ и изготвяне на заключения – което осигурява систематичност и последователност при постигане на целите.

Резултати от изследването и анализ

Литературен обзор и нормативна рамка: В първата част на дисертацията е направен обширен преглед на литературата, от който се откроява ключовото значение на интегрирания подход “3S” – *Safety, Security, Service* (безопасност, сигурност и обслужване) – в управлението на спортната сигурност. Изследвани са историческите уроци от спортни инциденти, довели до разработване на стандарти като британския “Green Guide” за стадионите, европейската Конвенция от Сен Дени (2016) и наръчниците на NCS⁴ (САЩ) за сигурност на спортни събития. Анализът показва, че съвременните добри практики акцентират върху: **предварителна оценка на риска, координиране на усилията** между клубове, полиция и общини, **използване на технологии** (камери за

видеонаблюдение, електронни билети, системи за идентификация), както и върху **работа с феновете** за превенция на хулиганството. В нормативен план, България разполага със специализиран закон – ЗООРПСМ (Закон за опазване на обществения ред при спортни мероприятия) – и редица подзаконови актове, които задават рамката за безопасност на спортни прояви. Въпреки това, литературният обзор и законодателният анализ разкриват **пропуски**: на практика често има разминаване между изискванията “на хартия” и изпълнението им, особено при по-малките клубове и аматьорски събития (формално наличие на правила, но непълно прилагане). Общото заключение от прегледа е, че **съществуваща основа има**, но тя трябва да се актуализира и обогати с новите подходи и технологии, а прилагането – да стане по-ефективно.

Разлика между професионални и аматьорски футболни мероприятия: Анализът на текущата практика в България откроява съществени различия между професионалния и аматьорския футбол. В професионалните мачове (напр. Първа лига) обикновено има по-строг контрол: наличие на лицензирана охрана, полицейско присъствие, системи за видеонаблюдение, разделяне на агитките, медицински екипи и др. За разлика от тях, много от аматьорските и детско-юношески срещи се провеждат с минимални мерки за сигурност – често липсва охрана или медицинско обезпечение, инфраструктурата на стадиончетата е остаряла, а контролът на достъпа е символичен. Емпиричните данни потвърждават това: 78% от анкетираните фенове заявяват, че се чувстват в безопасност на стадиона при професионални мачове, докато за аматьорските този дял спада до 52%. Също така, при елитните мачове мнозинството зрители (над 70%) оценяват мерките за сигурност като адекватни, докато при локалните аматьорски срещи почти половината от феновете (45%) ги смятат за недостатъчни. Тези разлики показват, че по-малко организираната среда на аматьорско ниво крие значителни рискове и генерира чувство на несигурност сред публиката. Допълнителен проблем е, че на аматьорските стадиони рядко се прилагат стандартизирани протоколи за реакция при инциденти, което допълнително повишава уязвимостта. В резултат на това голяма част от феновете възприемат тези събития като по-рискови и изискващи по-строги организационни и превантивни мерки. Наблюдава се и липса на достатъчно обучен персонал, който да реагира адекватно в кризисни ситуации, което е предпоставка за ескалация при възникване на конфликт. Освен това аматьорските клубове обикновено разполагат с ограничени финансови и организационни ресурси, което затруднява внедряването на съвременни системи за контрол и наблюдение.

Фигура 1: *Обобщени резултати от анкетно проучване сред 91 запитани относно сигурността на футболните събития.*

Горната диаграма сравнява оценката на мерките за сигурност при професионални и аматьорски мачове, долната лява показва дялът на респондентите, които лично са ставали свидетели на различни типове инциденти, а долната дясна – субективното усещане за безопасност сред публиката при двата типа събития.

Оттук следва необходимостта от специално внимание към аматьорския и детски футбол – въвеждане на базови стандарти за сигурност, подкрепа от страна на институциите и образователни инициативи за тези среди.

Анализът на анкетните данни потвърждава няколко важни извода. Първо, **футболните фенове у нас имат високо доверие в сигурността на професионалните срещи**, където мерките се възприемат като по-добри – 35% от респондентите ги определят като „по-скоро достатъчни“ и още 30% като напълно достатъчни. Обратно, **на аматьорско ниво се чувства сериозен дефицит**: едва ~22% считат мерките за напълно достатъчни, докато близо половината (45%) оценяват сигурността на местните мачове като неадекватна. Второ, **инциденти не са рядкост** – около 60% от анкетираните (55 от 91) споделят, че са ставали свидетели на инцидент по време на мач. Най-често това са **физически сблъсъци между фенове** (отбелязани от 44% от посочилите инцидент), **използване на пиротехника** (27%), сблъсъци между публика и полиция/стюарди (15%), нахлуване на терена или прекъсване на мача (9%). Тези преживявания неминуемо влияят на усещането за безопасност – мнозина от свидетелите на сериозни инциденти заявяват, че вече **се чувстват по-несигурни** на футболни мероприятия. Все пак, общият резултат е, че **около три четвърти (78%) от всички анкетирани се чувстват в безопасност** на стадиона на професионален мач, докато при аматьорските мачове този дял пада почти с една трета до **52%**. Тази разлика подкрепя тезата, че **по-ниските нива на организация и контрол пораждат повече тревожност сред публиката**.

Основни заплахи и рискови фактори: Както нормативният анализ, така и допитванията, очертават **физическото насилие между фенове (футболното хулиганство)** като най-сериозна заплаха за безопасността на мачовете. Над половината от феновете (55%) определят именно агресивните сблъсъци между ултраси като основен риск. На следващо място се нареждат опасностите от **пиротехниката и хвърлени предмети** (посочени като главна заплаха от 22% от анкетираните). От инфраструктурните рискове – лошо състояние на стадиони, претъпкване, неизправни съоръжения – най-много се опасяват 11% от феновете, а от тероризъм – едва 5%. Тази

субективна оценка съвпада с експертния **риск-анализ**: в дисертацията е изготвена матрица на риска, която оценява вероятността и въздействието на различни заплахи (виж Таблица 2 в дисертацията). **Организираното фенско насилие излиза с най-висок рисков профил** – висока вероятност (случва се относително често) и високо въздействие (може да доведе до тежки последствия), което го класифицира като “висок риск”. Пиротехниката и хвърлянето на предмети са оценени като риск със средна значимост – по-ограничени по мащаб от масовите боеве, но все пак способни да причинят сериозни вреди (например тежки изгаряния от бомбичка). Терористичната заплаха е с ниска вероятност, но хипотетично с високо въздействие – сценарий, който макар и малко вероятен, не може да бъде игнориран напълно в съвременната обстановка. Обобщено, **най-критичният риск за българския футбол към момента е агресията между фенски групи**, особено при дерби мачове, докато системата за сигурност все още не е напълно подготвена за екстремни сценарии като терористичен акт.

SWOT-анализ на системата за сигурност: В хода на изследването е извършен стратегически SWOT-анализ, който дава цялостна “снимка” на състоянието – очертава силните страни на сегашната система, слабостите ѝ, както и възможностите и заплахите в обкръжението.

- *Силни страни:* (1) **Налична нормативна база** – съществуват специални закони, правилници и процедури за спортната сигурност, даващи формална рамка; (2) **Практически опит** – органите на реда и организаторите са натрупали уроци от минали инциденти, което е довело до някои подобрения (по-строг контрол на входовете, утвърдени планове при дербита); (3) **Инфраструктурни подобрения на места** – няколко стадиона са модернизирани с камери, турникети, осветление, което улеснява осигуряването на реда; (4) **Добра координация при елитните мачове** – изграден е модел на сътрудничество между клубове, полиция и охрана поне на висшето ниво, с ясни отговорности и планове.
- *Слаби страни:* (1) **Остаряла материална база масово** – повечето стадиони (особено извън големите градове) не отговарят на съвременните изисквания, липсват камери, има счупени седалки, недостатъчни изходи и др.; (2) **Недостатъчни ресурси** – много клубове, най-вече аматьорски, нямат бюджет за професионална охрана или модерни технологии, разглеждат сигурността като нежелан допълнителен разход; (3) **Непоследователно прилагане** – правилата не винаги се спазват стриктно; често има само формално изпълнение (например повърхностни проверки на входа) и занижен контрол на аматьорско ниво; (4)

Недостиг на обучени кадри – липсват достатъчно квалифицирани стюарди и специалисти по управление на тълпи, полицията не може да покрие всичко; (5)

Проблемна фенска култура – макар и малка част, има организирани ултраси склонни към насилие, расизъм, вандализъм, което създава постоянно напрежение и трудно се превъзпитава.

- *Възможности:* (1) **Нови технологии** – потенциал за внедряване на системи за лицево разпознаване, електронни поименни билети, “умни” камери и софтуер, които да подобрят превенцията и идентифицирането на нарушители; (2) **Институционални проекти** – налични са европейски програми и държавни инициативи за модернизация на спортната инфраструктура и обучение на кадри (напр. целево финансиране от ММС, програми на UEFA/FIFA); (3) **Законодателни реформи** – актуализиране на законите в посока по-строги мерки (напр. въвеждане на поименни билети, по-сурови санкции за нарушители); (4) **Публична чувствителност** – след няколко инцидента в последните години обществото и медиите обръщат по-голямо внимание на проблема, оказвайки натиск за реформи (нулева толерантност към насилие на стадиона и др.); (5) **Шанс за големи турнири** – евентуално домакинство на голям международен футболен форум би изисквало вдигане на стандартите и може да действа като катализатор за инвестиции и подобрения.
- *Заплахи:* (1) **Активни хулигански групи** – организирани ултраси, които умишлено търсят сблъсъци, могат да саботират усилията за въвеждане на ред, особено ако мерките не се прилагат строго; (2) **Риск от тежък инцидент** – при наличните слабости винаги има опасност от сериозен инцидент (паника, срутване на трибуна, фатално сбиване), което би имало тежки последствия за имиджа на футбола и би предизвикало реактивни (закъснели) мерки; (3) **Терористична заплаха** – макар вероятността да е ниска, възможен терористичен акт на мач е част от съвременния риск и може да надхвърли капацитета на стандартните мерки; (4) **Съпротива срещу промените** – част от феновете (а дори и клубове) могат да се противопоставят на по-строги мерки – например персонализирани билети или забрана на пиротехника, като по този начин затруднят прилагането на реформите; освен това твърде рестриктивните мерки могат временно да намалят приходите от публика, което обезкуражава клубовете; (5) **Бюрократични пречки** – бавното внедряване на нови правила, слабият контрол от властите или

липсата на координация между институциите биха могли да обезсмислят иначе добрите инициативи.

В заключение, SWOT-анализът показва, че сегашната система има *стабилни основи* (закони, опит) и *потенциални шансове* за развитие (технологии, подкрепа), но също така страда от *значителни недостатъци* (материални, организационни, културни) и е изправена пред *сериозни заплахи* (хулигански групи, риск от инцидент), които не могат да бъдат пренебрегнати. Тези изводи насочват усилията към това да се *преодолеят слабостите и неутрализират заплахите*, като същевременно се използват силните страни и възможности на средата.

Анкетно проучване – обобщение на резултатите: Като цяло, количествените данни от анкетата потвърждават констатациите от анализа. Болшинството фенове и участници **съзнават наличието на проблеми със сигурността** – почти всички анкетиращи посочват поне един аспект, който изисква подобрене (недостатъчна охрана, рисково фенско поведение, слаб контрол и т.н.). **Футболното хулиганство и фен агресията** се открояват като най-чест срещан проблем – над 2/3 от анкетираните отбелязват, че присъстват на мачове с прояви на агресия между запалняковци. **Мерките при аматьорски мачове** се възприемат като особено **неадекватни** – 58% от участниците изрично заявяват, че мерките за сигурност в аматьорския футбол *не са достатъчни*. По отношение на *доверието към институциите*, анкетата показва умерен скептицизъм: мнозина фенове смятат, че клубовете и полицията **може да направят повече** за подобряване на реда. Любопитен е фактът, че **82% от запитаните подкрепят въвеждането на по-строги национални регулации** за сигурност (напр. задължително видеонаблюдение, поименни билети), което говори за обществена готовност за реформи. Това кореспондира с нарасналата обществена чувствителност, отчетена в SWOT.

Интервюта с експерти – качествен анализ: Проведените интервюта с ключови експерти (служители на МВР, длъжностни лица от футболни клубове, представители на фен организации) допълват количествените резултати с по-дълбоки прозрения. *Всички интервюирани* единодушно признават, че **съществуват сериозни проблеми със сигурността във футбола** и че **са необходими промени**. Сред основните теми, които експертите повтарят, са: **липсата на дисциплина и слаба фен-култура** сред част от запалняковците; **неефективна координация между институциите** (клубове, полиция, общини) при планиране и провеждане на мачовете; **остаряла инфраструктура и недостатъчни ресурси** за сигурност, особено на ниско ниво; **дефицит на обучение** – стюардите и охранителите често нямат специализирана подготовка, а няма задължителни

сертификационни изисквания. Експертите споделят и **добри практики**: например успешни модели за работа с феновете (назначаване на *SLO* – *офицер за връзка с привържениците*), провеждане на съвместни тренировки между полиция и охрана, използване на системи за идентификация на рискови фенове и др. Относно **препоръките**, интервюираните предлагат конкретни мерки, много от които се припокриват с формулираните в дисертацията предложения: **минимални стандарти за сигурност и при аматьорите** (напр. задължително присъствие на медицински екип и стюарди); **повече обучения и квалификация** за персонала по сигурността; **по-строги санкции** за нарушителите (напр. доживотни забрани за посещение при рецидивисти); **разширяване на видеонаблюдението** и внедряване на **лицево разпознаване** по стадионите; **засилване на комуникацията** с фен общностите чрез кампании за толерантност и уважение. Някои различия в акцентите също се наблюдават: представителите на полицията и охраната наблягат повече на твърдите мерки и контрола, докато фен-организаторите подчертават нуждата от диалог с публиката и подобряване на “обслужването” (удобства, отношение към феновете) като начин за намаляване на напрежението. *В обобщение*, интервютата предоставят ценна вътрешна перспектива и **потвърждават много от количествените изводи**, очертавайки паралелно **конкретни идеи за решение**, които се вземат предвид при оформяне на крайните препоръки.

Изводи и препоръки

Основни изводи

- **Системата за сигурност на футболните мероприятия в България има изградени основи, но и сериозни уязвимости.** Налице е нормативна база (специален закон, правилници) и известен практически опит и координация при големите мачове – това са положителни предпоставки. В същото време съществените слабости – остарели стадиони, недостиг на обучени кадри, непоследователно спазване на правилата, ограничени ресурси и “култура на хулиганство” у част от феновете – **правят системата уязвима**. Тази уязвимост се проявява най-вече на аматьорско и полупрофесионално ниво, където липсва минимален стандарт на сигурност.
- **Основният риск за безопасността остават агресивните прояви на футболните фенове.** И исторически, и според актуалните данни именно груповото физическо насилие (масовите сблъсъци между агитки) е довеждало до най-тежки инциденти и безредици. Експертната оценка го класифицира като риск с най-висок приоритет за противодействие. На фенското хулиганство се дължи голяма част от

случаите на ранени зрители, прекъснати мачове и вандалски щети. Борбата с него изисква комплекс от мерки – от строго санкциониране до образователни и социални подходи – които са разгледани в препоръките.

- **Съществува разлика в сигурността между елитния и аматьорския футбол, която трябва да бъде преодоляна.** Докато при професионалните срещи мерките до голяма степен се прилагат и дават резултат (публиката там се чувства по-сигурна), то при аматьорските събития има *системен вакуум* на сигурността. Това създава “слабо звено” в цялостната система – уязвима точка, която може да доведе до инциденти и която влияе негативно на общественото доверие (например родители, страхувачи се да пуснат децата си на мач в малка лига). **Изводът е, че без подобрене на сигурността в аматьорския и детския спорт, цялостната безопасност в спорта остава компрометирана.**
- **Необходими са интегрирани и съгласувани действия от всички заинтересовани страни.** Нито един субект – нито полицията сама, нито футболните клубове, нито законодателят – може самостоятелно да реши проблемите. Изводите от анализа подчертават нуждата от *междунституционално партньорство*: по-добра комуникация и координация между полиция, охранителни фирми, клубни ръководства, местна власт и фен общност. Липсата на сътрудничество досега е допринесла за някои провали (например клубове и полиция си прехвърлят отговорността при инциденти). Интегрираният подход, разгледан в труда, предлага рамка именно за такова съгласувано действие.
- **Налице е готовност за промяна и възможност тя да бъде осъществена.** Анализът на средата (SWOT) показва, че въпреки заплахите, има редица благоприятни възможности: технологиите са по-достъпни от всякога, обществото подкрепя по-строги мерки, държавата и международните организации проявяват инициатива. Това създава **благоприятен прозорец за реформаторски стъпки**, който трябва да бъде използван. Важно е промените да са добре обмислени и балансирани (без излишно отблъскване на публиката), но **моментът за действие е нарял.**

Препоръки

Въз основа на всички анализи в дисертацията е формулиран пакет от практически **препоръки за подобряване на сигурността** на футболните мероприятия. Те са насочени към различни целеви групи – от професионалните клубове, през аматьорските лиги, до

държавните институции – и се основават както на международните добри практики, така и на конкретните данни от български контекст. По-долу обобщаваме най-съществените препоръки:

- **Засилване на мерките в професионалния футбол:** Клубовете от елитните дивизии следва да продължат и разширят внедряването на съвременни технологии за сигурност – разширено видеонаблюдение (повече CCTV камери с висока резолюция), системи за **лицево разпознаване** при входовете на стадиона за идентифициране на рискови фенове, електронни билети с идентификационни данни на притежателя и др. Препоръчва се **задължително обучение и сертификация на стюардите** и персонала, ангажиран с охраната – напр. ежегодни курсове за управление на тълпата, първа помощ, реакция при инциденти. Клубовете трябва да работят в тясно сътрудничество с фен организациите чрез назначаване на *SLO (Supporter Liaison Officer)* и реализиране на инициативи за повишаване на фен културата (кампании срещу насилието, срещи с привърженици за обсъждане на правилата и т.н.). Част от тези мерки могат да залегнат като **изисквания за лицензиране** от БФС – например всеки клуб от висшата лига да доказва, че разполага с обучени стюарди, функционална CCTV система и план за работа с феновете.
- **Минимални стандарти за аматьорски и младежки мачове:** Предлага се разработване на унифициран набор от изисквания за сигурност на ниво аматьорски футбол (например от Зоналните съвети към БФС), които да включват: присъствие на най-малко определен брой охранители или полицейски служители в зависимост от очакваната публика; осигурен медицински екип или поне лице с подготовка по долекарска помощ; задължително разделяне на агитките при очаквано дерби; предварително уведомяване на полицията за рискови мачове; базов контрол на входа (проверка за опасни предмети) и др. Тези стандарти трябва да бъдат официално приети и **въведени в правилниците на аматьорските лиги**, като спазването им се контролира от зоналните структури. Разбира се, за прилагането им аматьорските клубове ще се нуждаят от подкрепа – финансова (напр. субсидии за наемане на охрана за определени мачове) и логистична (обучения, предоставяне на инструкции). Целта е **изравняване на базовото ниво на сигурност навсякъде**, за да няма “пропуски” в системата.
- **Повишена координация и институционални мерки:** Препоръчва се създаване на **единна координационна комисия** или междуведомствен съвет по спортна

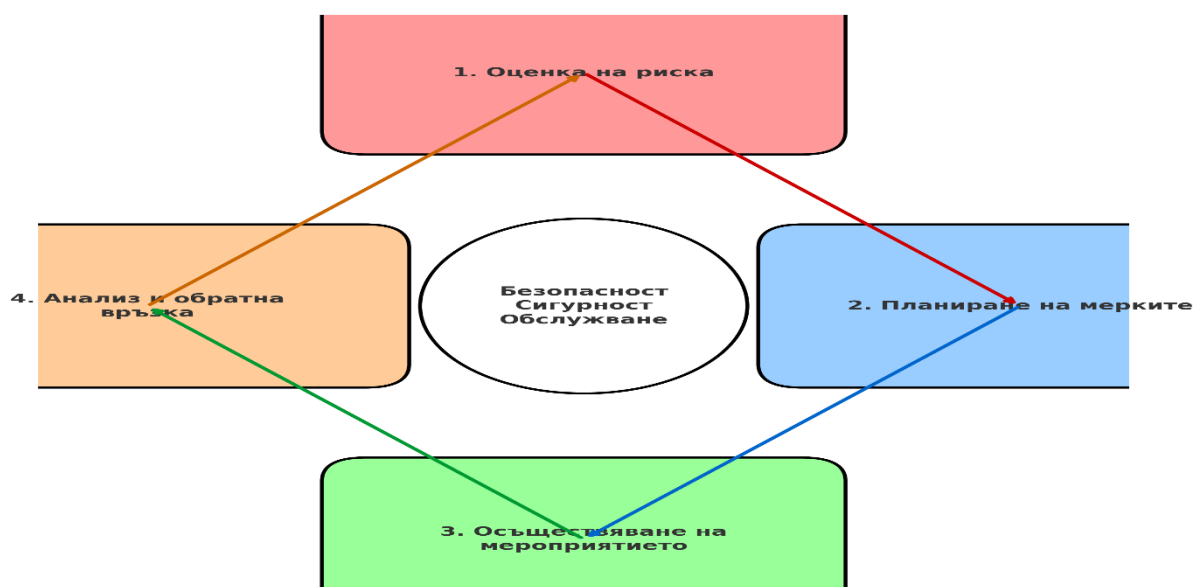
сигурност, включващ представители на МВР, ММС, БФС, местната власт и др. Този орган би разработвал национални стратегии, протоколи за действие и стандарти, както и би следил за изпълнението им. Една конкретна инициатива е провеждането на **съвместни тренировъчни учения** преди началото на всеки сезон – полиция, стюарди, пожарна и спешна помощ да отработват координирани реакции при различни сценарии (масово сбиване, евакуация, пожар на трибуна и др.). Също така, препоръчва се изграждане на **единна комуникационна система** (например радиочестотна или цифрова) между всички служби, ангажирани на даден мач, за бърз обмен на информация в реално време. На национално ниво МВР следва да продължи работата по усъвършенстване на нормативната база – подкрепа на законови промени за по-строги наказания при хулиганство, регламент за поименните билети и др. (които вече са предложени и дискутирани към 2024–2025 г.). Дисертационният труд установи, че редица от предложените законодателни промени съвпадат с изводите на изследването, което придава научна обоснованост на тези реформи.

- **Обучение и повишаване на културата:** Ключова препоръка е въвеждането на **периодични обучения** за всички кадри, ангажирани със спортната сигурност – от служители на реда, през стюарди, до организатори. Тези обучения (напр. веднъж годишно) могат да се провеждат в Националната спортна академия или МВР академията и да обхващат теми като превенция на инциденти, комуникация с агресивни лица, действия при евакуация и др. Също така, препоръчва се създаване на програми за **възпитание на феновете** – информационни кампании срещу насилието и расизма, насърчаване на фъърплея сред привържениците, включване на популярни спортисти в тези инициативи. Фен клубовете и НПО могат да бъдат партньори в организиране на семинари, прожекции на филми за последиците от хулиганството, срещи между враждуващи агитки под модерация и др. Целта е постепенно да се промени нагласата и да се изгради **култура на нулева толерантност към насилието** по трибуните.
- **Специализиран подход към високо рисковите срещи:** За дерби мачове и финали с високо напрежение се препоръчва прилагане на **допълнителни мерки**, надхвърлящи стандартните: съставяне на детайлен план за сигурност седмици предварително с оценка на риска (като се вземат предвид фактори – история на конфликт между агитките, класиране, очакван брой “рискови” фенове и т.н.); увеличено полицейско присъствие, включително командироване на

допълнителни сили от други градове при нужда; използване на **модерна техника** – дрони за наблюдение над тълпата, мобилни контролни центрове; строги режими на вход (поименни проверки, алкотестове при съмнение за пияни фенове). При такива събития координацията между институциите трябва да е на най-високо ниво – препоръчва се **съвместен щаб** в реално време с представители на полиция, пожарна, медицинска помощ и организаторите, за да се реагира мигновено при всеки инцидент.

- **Интегриран цикличен модел за управление на сигурността:** Като обобщение на всички препоръки, в дисертацията е изведен **модел за интегриран подход**, който комбинира мерките в единна рамка. Моделът работи като затворен **цикъл от четири етапа** – *оценка на риска, планиране, осъществяване, анализ и обратна връзка* – през които преминава всяко спортно събитие, при постоянно прилагане на принципите за безопасност, сигурност и обслужване (3S подход).

Фигура 2: Препоръчителен **цикличен модел** за интегрирано управление на сигурността при футболни мероприятия. Четирите основни етапа (1. Оценка на риска, 2. Планиране на мерките, 3. Осъществяване на мероприятиято с мерките за сигурност, 4. Анализ и обратна връзка) се изпълняват последователно за всяко събитие, като натрупаният опит от последния етап се връща под формата на обратна връзка към следващия цикъл. В центъра на процеса стоят принципите на интегрирания подход – **безопасност, сигурност и обслужване**, реализирани чрез координирани действия на всички участници. Тези процеси изискват съгласуваност между всички участници и ясна методология за планиране, изпълнение и оценка на мерките за сигурност. На следващата фигура е представен предложен цикличен модел, който обобщава тази последователност.

Фигура 2. *Препоръчителен цикличен модел за интегрирано управление на сигурността при футболни мероприятия.*

Четири основни етапа (1. Оценка на риска, 2. Планиране на мерките, 3. Осъществяване на мероприятиято с мерките за сигурност, 4. Анализ и обратна връзка) се изпълняват последователно за всяко събитие, като натрупаният опит от последния етап се връща под формата на обратна връзка към следващия цикъл. В центъра на процеса стоят принципите на интегрирания подход – безопасност, сигурност и обслужване, реализирани чрез координирани действия на всички участници.

В този модел (вж. Фиг. 2) сигурността се разглежда като динамичен и непрекъснат процес, който не се свежда до еднократна задача. Преди всяко мероприятие се извършва подробна оценка на риска – включително класифициране на мача по категории риск (дерби с висок риск, редовна среща, приятелски мач и др.) – която служи като основа за планиране на конкретните мерки за безопасност и ред.

По време на събитието тези мерки се прилагат в реална среда, като се осъществява контрол на ситуацията и своевременно реагиране при инциденти. След приключване на мероприятиято следва аналитичен етап, в рамките на който се събира информация за възникналите инциденти, оценява се ефективността на предприетите мерки и се анализират мненията на участници и служители.

Получената обратна връзка се използва за усъвършенстване на следващия цикъл – ако бъдат установени нови рискове или недостатъчно ефективни мерки, планът за последващото мероприятие се коригира и адаптира към актуалната ситуация.

Моделът акцентира и върху равнопоставеността на трите компонента 3S: безопасността (инфраструктура, условия), сигурността (ред, контрол) и обслужването (удобства, информация, отношение към феновете) трябва да се разглеждат заедно, за да се постигне цялостно позитивно преживяване без инциденти. **Практическата полза** от предложения модел е, че той предоставя на клубовете и институциите **стандартизиран цикъл на работа** – ако бъде внедрен пилотно (например в един град или една лига), ефектът му може да се проследи и оцени количествено (намаляване на инцидентите, повишаване на усещането за сигурност). При успех, моделът би могъл да се утвърди официално като част от националната политика по спортна сигурност.

Научни и практически приноси на дисертацията

Дисертационният труд на Димо С. Дунков притежава няколко съществени **приноса**, които могат да се разделят на теоретико-методологически и приложно-емпирични:

- **Разработване на цялостен аналитичен модел за спортната сигурност в български условия.** В труда е изградена интердисциплинарна рамка, обединяваща правните, социалните и управленските аспекти на сигурността при спортни събития. Този модел систематизира факторите, влияещи на сигурността (нормативна уредба, инфраструктура, човешки фактор, фен култура и пр.) и показва взаимодействията помежду им. В научен план подобна всеобхватна рамка, приложена към българския спорт, досега липсваше, което прави модела ценна основа за бъдещи изследвания и сравнения.
- **Адаптиране и конкретизиране на концепцията за интегриран 3S-подход (Safety, Security, Service).** Дисертацията „превежда“ абстрактната европейска концепция за интегриран подход към спортната безопасност, сигурност и обслужване на практически език. Дефинирани са конкретните измерения на компонентата „обслужване“ (Service) като част от сигурността – напр. комфорт на публиката, навременна информация, уважително отношение – които често отсъстват в академичните публикации. Резултатът е **иновативен интегриран модел** (виж Фиг. 2), съчетаващ най-добрите международни практики с емпиричните констатации от изследването, оформен в концептуална схема, приложима както в научната област на спортната сигурност, така и пряко в управленската практика.
- **Методологичен принос – прилагане на смесена методика в изследването на спортната сигурност.** Настоящото изследване комбинира количествени методи (анкета сред фенове, статистически анализ) с качествени методи (експертни интервюта, наблюдения, SWOT-анализ) в една обща изследователска стратегия. Подобен **mixed methods** подход в спортната наука у нас се прилага за първи път в такъв обхват – особено за тематика, свързана със сигурността. Методологичният принос се изразява в демонстрацията на ползата от този подход: количествените данни очертават широките тенденции и корелации, докато качествените дават дълбочина и обяснение на наблюдаваните явления. Този модел на изследване може да бъде използван и от други автори при изучаване на сигурността на масови мероприятия (концерти, фестивали) или в други спортове, като доказано ефективен за получаване на богата информация.
- **Обогатяване на научното знание с оригинален емпиричен материал от България.** Дисертацията за пръв път представя количествени данни за нагласите на българските футболни фенове относно сигурността на мачовете. Това запълва

празнина в социологическата и спортно-управленската литература, добавяйки актуални сведения към теориите за фен поведение и обществен ред. Чрез интерпретацията на тези данни, трудът формулира и концептуални обяснения (напр. ролята на доброто обслужване като фактор за намаляване на агресията), които могат да бъдат база за бъдещи теоретични хипотези. Освен това са идентифицирани и дефинирани **нови показатели и критерии** за оценка на риска на футболен мач – например предложен е набор от критерии за **ранжиране на риска** на среща (брой рискови фенове, характер на дербито, история на инциденти, значимост на мача и др.), които допринасят към методологията на рисковия анализ, добавяйки специфични метрики за спортния контекст.

- **Приложен принос – конкретни мерки, модели и препоръки в полза на практиката.** Един от най-съществените резултати от изследването е **комплектът от практически препоръки** (вж. предходния раздел), адресирани към различни нива на спортната система – клубове, лиги, институции. Тези препоръки са **непосредствено приложими** и могат да послужат като основа за официални стратегии, указания или планове за действие. Например, предложенията за професионалните клубове (инвестиции в камери, обучение на стюарди, работа с фенове) биха могли да залегнат в изискванията за лицензиране от БФС или в планове за развитие на самите клубове. Препоръките за аматьорския футбол (минимални стандарти за сигурност) могат да бъдат разгледани от Зоналните съвети и внедрени в правилниците им. На институционално ниво, идеите за междуправителствени комисии, съвместни учения, единни комуникационни системи и др. дават **конкретни насоки** за подобрения, които отговорните държавни органи могат да интегрират в политиките си. Освен препоръките, дисертацията предлага и **визуален инструмент** – цикличният модел за интегриран подход (Фиг. 2) – който улеснява разбирането и комуникацията на концепцията пред широка аудитория (например при обучение на спортни мениджъри или семинари с полицаи). Този модел има характер на иновация за практиката и е **готов за пилотно тестване**: препоръчано е например един сезон от Първа лига да се проведе по новия модел и да се проследи ефектът върху намаляването на инцидентите.
- **Подкрепа на политиката и повишаване на информираността:** Резултатите от изследването могат да послужат като експертен ресурс в период на активни реформи. Някои изводи и препоръки съвпадат с вече предложени законодателни

промени (напр. за лицевото разпознаване, по-строгите санкции), придавайки им научна тежест, а други допълват текущите инициативи с допълнителни идеи. По този начин дисертацията действа като **консултативен мост между теорията и практиката** – събирайки на едно място анализ и решения, които законодателят и изпълнителната власт биха могли директно да използват при разработване на политики. Освен това, комуникирането на основните констатации към по-широка публика (чрез медии, семинари, публикации) би повишило обществената информираност и би стимулирало експертен дебат относно спортната сигурност в България. Информираната общественост и заинтересовани страни са по-склонни да подкрепят необходимите мерки, което в крайна сметка улеснява реализирането на препоръките.

Заключение: Настоящата дисертация прави научнообоснован преглед на проблемите и решенията в областта на спортната сигурност. Получените изводи и препоръки имат потенциала както да обогатят теорията (чрез нови модели и данни), така и да намерят непосредствено приложение в практиката (чрез подобрени политики и мерки). В заключителната част на дисертацията са формулирани обобщено основните изводи и са очертани перспективите за бъдещи изследвания – например проучване на сигурността и в други спортове или дългосрочно проследяване на ефекта от внедряването на предложените мерки. **Доказана е необходимостта от интегриран подход и спешност на мерките** – за да продължава спортът да бъде източник на радост и обединение, той трябва да гарантира безопасността на всички участници. Дисертационният труд на Д. Дунков дава ценен принос в тази насока, съчетавайки научна дълбочина с практически решения за по-сигурни спортни мероприятия.

СПИСЪК
на публикациите по темата на дисертационния труд

1. **Дунков, Д.** (2020). *Повишаване на сигурността и безопасността по време на футболни мачове*. Годишник на НСА „Васил Левски“, т. 2, 2020, ISSN 2682-9908, с. 112–121.
2. **Дунков, Д.** (2025). *Методи за подобряване на сигурността при провеждане на масови спортни мероприятия*. Доклад за Международна научна конференция на УНСС „Спорт и наука“ (**под печат**).

Библиография

1. Council of Europe. (2016). *Convention on an integrated safety, security and service approach at football matches and other sports events (Saint-Denis Convention)*. Council of Europe.
2. UEFA. (2019). *UEFA stadium infrastructure regulations*. UEFA.
3. UEFA. (2022). *UEFA safety and security regulations*. UEFA.
4. FIFA. (2022). *FIFA stadium safety and security regulations*. FIFA.
5. Sports Grounds Safety Authority. (2018). *Guide to safety at sports grounds* (6th ed.). SGSA.
6. National Center for Spectator Sports Safety and Security. (2021). *Best practices for stadium security*. University of Southern Mississippi.
7. Закон за опазване на обществения ред при спортни мероприятия. (2023). Държавен вестник на Република България.
8. Министерство на вътрешните работи. (2020). *Инструкция № 8121з-78 относно взаимодействието между МВР и организаторите на спортни мероприятия*. МВР.
9. Министерство на младежта и спорта. (2021). *Наредба за условията и реда за обезпечаване на спортни мероприятия*. ММС.
10. Taylor, R. (2018). *Football, hooliganism and fan behaviour*. Routledge.
11. Giulianotti, R., & Armstrong, G. (2017). *Football, violence and social identity*. Routledge.
12. Pearson, G. (2015). *An ethnography of English football fans: Cans, cops and carnivals*. Manchester University Press.
13. Reid, I., & Dunning, E. (2006). *Sport, hooliganism and the state*. Bloomsbury.
14. Калайков, Й. (2005). *Теория и технология на управлението в спорта*. НСА ПРЕС.
15. Драганов, Д. (2019). *Управление на риска при масови мероприятия*. Авангард Прима.
16. Stott, C., & Reicher, S. (2016). Crowd psychology, policing and public order. *Policing and Society*, 26(4), 347–361. <https://doi.org/10.1080/10439463.2014.989157>
17. Adang, O. (2012). Strategies for the policing of football crowd disorder. *European Journal of Criminology*, 9(4), 410–427. <https://doi.org/10.1177/1477370811431285>
18. Spaaij, R. (2014). Sports crowd violence: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 19(2), 146–155. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.04.004>
19. Cleland, J., & Cashmore, E. (2016). Football fans, safety and security management. *Soccer & Society*, 17(2), 160–176. <https://doi.org/10.1080/14660970.2014.980737>
20. Pilkington, M. (2018). Risk assessment models for mass events. *Safety Science*, 110, 123–133. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2018.08.021>
21. Дунков, Д. (2020). Повишаване на сигурността и безопасността по време на футболни мачове. *Годишник на НСА „Васил Левски“*, 2, 112–121.
22. Йорданов, П. (2022). Киберсигурност в спорта – предизвикателства и решения. *Годишник на НСА*, 2.
23. European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). *Preventing violence and promoting safety in sport*. FRA.
24. Interpol. (2021). *INTERPOL handbook on safety and security at major sports events*. Interpol.
25. European Think Tank on Football Safety. (2023). *Annual report on stadium safety standards in Europe*.
26. United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). *Handbook on the use of technology in the protection of mass gatherings*. UNODC.

27. UEFA. (2023). Safety & security projects. <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/safety-security/>
28. FIFA. (2024). Stadium safety initiatives. <https://www.fifa.com/technical/safety>
29. Sports Grounds Safety Authority. (2023). Stadium safety resources. <https://sgsa.org.uk/>
30. Council of Europe. (2023). Monitoring the Saint-Denis Convention. <https://www.coe.int/en/web/sport/safety-security>